

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Historiens Hus Hvidovre
24. årgang — Nr. 2 — juli 2006

Indhold

Fra Formanden	s 3
Generalforsamling 2006, beretning	s 4
Efterårets store arrangementer	s 6
Af Ellen Angelbos erindringer II	s 7
De uinviterede gæster på Rytterskolen	s 21
Kulturmiljørådet for Københavns Amt	s 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse	s 23
Nyt fra Historiens Hus	s 24

Udgiver:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen

Tlf. 36 47 34 44

www.sitecenter.dk/rytterskolen

og

Historiens Hus

Tlf. 36 49 00 30

www.historienshus.hvidovre.dk

Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre

e-mail. hvidovrerytterskole@mail.tele.dk

Alarmplassen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre

e-mail lokalarkiv@hvidovre.dk

Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Per E. Hansen

Forsidefoto: Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs nye æresmedlem, Per E. Hansen (t.h.) lykønskes af selskabets første æresmedlem Jens Kristensen. Foto Jette Randal-Lund.

Fra Formanden:

Indbydelse

**Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab indbyder til
medlemsudflugt til Pometet
mandag den 11.9.2006**

Det er lykkedes at få en aftale med Pometet om besøg mandag den 11. september.

Vi starter fra Rytterskolen kl. 10.15 og forventer at være tilbage omkring kl. 13.15.

Billetter sælges fra Rytterskolen

mandag den 4. og tirsdag den 5. september kl. 10.00-11.00.
Pris kr. 35,00.

Netop i år er det 50 år siden, at Pometet blev etableret i Tåstrup. Pometet er en samling af sorter af frugttræer og frugtbuske. Der er bl.a. 700 æblesorter, hvoraf mange er mere end 100 år gamle. Enkelte mere end 300 år.

Foruden frugtsorter findes der på Pometet også samlinger af krydderurter og grøntsager. Ved rundvisningen, der varer ca. 1 1/2 time, vil vi blive delt i 2 hold, hvert med sin omviser.

Ola Asbjørn Petersen

Generalforsamling

Referat af selskabets generalforsamling i Lille Friheden mandag d. 13. marts 2006.

Generalforsamlingens dirigent, chefredaktør for Hvidovre Avis Niels Erik Madsen kunne konstatere et flot fremmøde og gav herfter ordet til selskabets formand Ole Asbjørn Petersen.

Ole fortalte om foreningsårets medlemsarrangementer. De har både været lokalt forankret og krydret med renæssanceforedrag og besøg på krigsskibet Peder Skram. Oles egen fortælling fra barndom og arbejdsvirke i Hvidovre var bare nogle af de i alt ni arrangementer, året indeholdt.

Ole takkede kulturisterne for deres store indsatser og for samarbejdet med Slægtsforskerne og Historiens Hus. Han udtrykte håb og ønsker for fortsat udvikling til de nye opgaver og arrangementer.

Medens fotografen fra Hvidovre

Bestyrelsesformand Ole Asbjørn Petersen berettede om et godt foreningsår. Foto J.Randal-Lund

Avis knipsede løs, afsluttede formanden sin beretning med tak for al den opbakning Selskabet får og med store ord til de to afgående bestyrelsesmedlemmer, Eigil Jørgensen og Per E. Hansen.

Sidstnævnte blev på aftenen udnævnt til æresmedlem som tak for sin store indsats for selskabet blandt andet som formand i en årrække. Det var en rørt Per E. Hansen, som modtog æresbevisningen, som han nu deler med Jens Kristensen og Kjeld Jørgensen.

Poul Sverrild fortalte stolt om alle hovedpunkterne fra det forgangne

Der var fuldt hus til generalforsamlingen i Lille Friheden. Foto J. Randal-Lund.

år. Fra fakkeltog til Rytterskolen d. 4. maj i anledning af 60-året for Befrielsen og arrangeret i fællesskab med HvidovreBibliotekerne til afsløringen af H.P.Pedersen-Dans skulptur ”En Moder”, som til alles glæde står lige så fint, som den dag, den blev afsløret.

Han fortalte om visionerne i forbindelse med udpegningen af Hvidovre som én af bare fire kulturarkivkommuner i Danmark, og selv om indlægget var kort, fik generalforsamlingen et stærkt ind-

tryk af en meget engageret arkivleder med store udfordringer til sig selv og til os som selskab.

Hvordan tænkes bevaringsværdi i dag, og hvordan samler vi alles viden. Hvad der skal udpeges som bevaringsværdigt blandt industrialismens kulturarv i Hvidovre skal afklares. I den kommende sæson vil Historiens Hus lægge vægten på julemarked i Avedørelejren, det kommende egnsspil og arbejdet med museumsudviklingen. Poul sluttede også med tak til Per og

Eigil samt til kulturisterne m.fl.

Benny Riisager omdelte revideret regnskab. Han og Elin havde overtaget det fra Eigil per 20. februar og gjort det færdigt til generalforsamlingen. Med tak til Eigil kunne det konstateres, at Selskabet nu har 340 medlemmer. Regnskabet blev godkendt.

Sidste punkt blev valg til bestyrelsen. Nyvalgt blev Ejvin Jensen, pensioneret kriminalassistent, og Lars Bo Henriksen, pensioneret overlærer— og førsteholdsspiller i HIF. Dan Olsen modtog genvalg til endnu en tårn i bestyrelsen.

Ref. Jette Randal-Lund

Efter generalforsamlingen blev der trukket lod om vingaver blandt medlemmerne. Vindere blev: Annet Schultz, Anne Volzmann, Svend Black Hjort, Anders Rønberg, Inga Birkling, Leif Randerup, Jette Randal-Lund, Frank Gudmand, Laurs Rasmussen og Inge Hansen.

Efterårets store arrangementer

Søndag d. 27. august fra kl. 11.00 Aeronautisk dag på Avedøre Flyveplads. Der vil atter lande veteranflyn på pladsen, hvis vind og vejr tillader, og pladsen byder på en række andre aktiviteter.

Søndag d. 24. september Københavns Befæstningsdag. Særskilt program bliver udgivet. I Hvidovre er der aktiviteter i Historiens Hus og på Avedøre Flyveplads.

Søndag d. 10. december Julemarked på Alarmpladsen i Avedørelejren. Program følger senere.

Af Ellen Angelbos erindringer II

første del blev bragt i nr. 4 2005

Da krigen brød ud, boede vi på Krogstens Alle nr. 10 i Hvidovre, og jeg manglede tre måneder i at være 13 år.

Allerede et par år før tænkte jeg meget over, om der kunne blive krig i Danmark. Man hørte jo en del om Hitler og hans væsen, og da han i 1939 invaderede Polen, og England og Frankrig erklærede Tyskland krig, var vi godt klar over, at det var meget alvorligt.

Min Farbror var forvalter i Grundtvigshus i Studiestræde i København. Hallen blev ofte brugt til store møder, og så stod mor i garderobe, og far solgte billetter, var vagt i salen eller ved døren og holdt i det hele taget styr på, at alt gik ordentlig til. Det kunne være svært nok, især hvis der var politiske møder. Således husker jeg, at konservativ ungdom, som ofte gik i uniform i optog gennem Københavns gader, en aften holdt møde. Uheldigvis var nogle kommunister kommet ind og havde udløst røgbomber forskellige steder i Hallen.

Der blev en farlig opstandelse og slagsmål. Min onkel måtte på scenen og prøve at skabe ro, men blev bombarderet med stole. Min far stod ved døren, og efterhånden som uromagerne nærmede sig, fik han dem lige så stille gennet op ad trappen, hvor portneren tog imod og lodsede dem ud på gaden. Min fætter kaldte siden min far for udsmidere.

Under tumulterne sad Arne og jeg rystende af skræk og gemte os bag frakkerne i garderoben. Det lykkedes at få gemytterne bragt til ro uden politiets indblanding.

Den 9. april vågnede jeg ved den stadige brummen af flyvemaskiner, og jeg stod ved køkkenvinduet og så de mørke fly med malede kors på vingerne flyve lavt hen over huset. Min far var på arbejde, og jeg kunne se på min mor, at hun var meget urolig og havde svært ved at svare på min søsters og mine spørgsmål. Uden at være helt klar over, hvad der skete, var der en uhyggelig stemning, mens

vi spiste morgenmad og blev sendt skole som sædvanlig.

Her fik vi så at vide, at tyskerne havde besat landet. Det blev ikke nogen almindelig skoledag. Lærerne mødtes med jævne mellemrum på lærerværelset for at høre nyt, og kom tilbage og fortalte os, hvad der skete ude omkring i landet og i København. Det var så undervisningen den dag, og selvom jeg tit havde været bange for krigen, syntes jeg nu, det var spændende.

Da jeg kom hjem, stod mor i døren og talte med vores lejer på 1.ste sal, og jeg benyttede lejligheden til at smutte ud på vejen til nogle kammerater. Jeg kom bl.a. hjem til min skolekammerat, Ingrid. Hendes mor sendte os rundt til nogle købmænd for at hamstre forskellige varer, som hun mente, der blev mangel på. Jeg tror nok, vi allerede havde rationeringskort på varer som kaffe og sukker. Jeg gik en tur hjem for at spørge min mor, om jeg ikke skulle købe noget til os, men ”det havde vi ikke penge til, og desuden var det ikke pænt at hamstre.” Nogle dage efter kom far hjem med hele vores ration af kaffebønner, som mor fyldte

på sodavandsflasker med patentprop. De skulle gemmes til særlige lejligheder, for eksempel min søsters og min konfirmation. Stakkels mor, der var så glad for kaffe. Hun måtte nu drikke Richs, Danmark eller andre erstatninger med kun en anelse bønner i, efterhånden ren erstatning.

Vi skulle omgående mørkelægge alle vinduer, og sørge for, at der ikke slap den mindste smule lys ud. Betjent Engelstrup, der boede lige over for os, gik rundt i kvartret og kontrollerede. Han ringede i hvert fald på hos os, og bad far sørge for, at vores lejer fik ordentlig mørkelagt. Dengang tror jeg nok, mælkemand Siggaard boede på 1.ste sal endnu.

I begyndelsen af krigen var hverdagen ikke så forskellig fra, hvad den plejede at være, men lidt efter lidt forandrede den. Vi fik rationeringsmærker på den ene vare efter den anden, og da efteråret kom, var det bælgmørkt på gader og veje. Tilmed kom der et par hårde vintre med masser af sne og is. Mor skulle hver anden aften passe sit garderobearbejde i Grundtvigshus, og af og til var jeg

med. Det var ikke let at komme hjem igen. Når vi nåede Toftegårds Plads måtte vi gå resten af vejen. Ikke en lysstråle slap ud nogen steder, og ikke sjældent var det isslag, så vi næsten kravlede på alle fire. Vi havde klude og tykke sokker med, som vi satte på fødderne for at stå bedre fast.

Vi havde lige før krigen fået lagt centralvarme ind, badeværelse med kar, varmt vand og elkomfur. Disse goder nåede knap nok at blive taget i brug. Inden længe havde far ikke nok koks til fyret.

Så fik vi tørv hjem, efterhånden var de endda halvvåde og ikke meget varmegivende. Af og til hentede far en hektoliter pillekoks på Valby Gasværk, og trak den hjem på sin cykel. Vi havde desuden en petroleumsovn, som vi kunne få lidt rationeringsmærker til. På den ovn kunne vi lave mad og få lidt ekstra varme. Elektriciteten blev efterhånden stærkt rationeret, så elkomfuret og det elektriske lys måtte der spares på. Jeg mener at huske, at der kom en forordning om, at der højst måtte være 18 grader i opholdsrum, og det skete jævnlige, at der dannedes en hel

rimkant foroven på dynen, når vi var kommet i seng. I sovekammeret var der nemlig lige ved at være frostgrader. Når vi kom ind i stuen om morgenen, var det morsomt for os børn at ånde hul på de frosne ruder. Isen her var så tyk, at der kunne gå flere timer før den tøede op.

Det blev svært at få tøj og senge-linned, så det var med at passe godt på det man havde og så ellers gemme alt, hvad man måske kunne få brug for. Jeg husker at der over for skolen, vistnok i den gamle sygekassebygning, lå en omsyningscentral. Her kunne man komme med sit brugte tøj og få det syet om. F. eks. kunne en gammel frakke vendes og blive til en god nederdel og vest. En kjole blev til en flot bluse, eller man fik syet børnetøj af gamle kasserede klude. Sytråd blev en mangelvare, så når mor pillede ritråde ud, blev de omhyggeligt rullet på trisse og brugt igen.

På et tidspunkt efter min konfirmation fik vi nye lejere på 1. ste sal. En togfører på hovedbanen, som far kendte, havde hørt om den tomme lejlighed. Hans datter på

17 år var gravid og skulle giftes med faderen. De kunne ikke finde noget sted at bo, så de fik lejligheden. Desværre viste det sig inden længe, at de var nazister. Manden blev set i uniform med skrårem og lange støvler. Det var et stort chok for mine forældre, som var vant til at kunne tale frit. Et værelse på første sal var lejet ud til en ældre mand, som mor gjorde rent for, men det blev hurtigt min tjans.

Mor kunne ikke holde ud at høre på den unge kones forherligelse af Hitler. Jeg havde fra far og mor fået at vide, at jeg skulle snakke mindst muligt med hende. Jeg skulle skynde mig at gøre rent og ikke fortælle hende noget om vores familie eller beboerne på vejen. Far vidste, at jeg bedre kunne klare det end mor, som godt kunne blive hidsig og sige lige ud, hvad hun mente. Så snart konen hørte mine trin på trappen, kom hun frem og begyndte at snakke. Jeg måtte høre på, hvor dygtig Hitler var, og hun lagde tyske sange på grammofonen, især marchsange, som jeg så kunne gøre rent i takt til.

En dag viste hun mig en buste af

Hitler, men uheldigvis røg den på gulvet og gik i tusind stykker. Hun græd og græd og var direkte bange for at fortælle sin mand det. Den dag hun begejstret fortalte, hvordan hendes mand havde været i slagsmål med jøderne inde ved synagogen, kneb det for mig at tie stille. Hendes mand ”havde slået løs på dem med sin skrårem og sparket til dem, når de lå i rende-stenen og hylede.”

Jøderne holdt hvert år deres basar i Grundtvigshus, og herfra kendte jeg mange af dem. Deres synagogeforstander Markus Melchior, hans søde kone og deres sønner Arne og Bent var blandt dem. Mine Forældre havde også mange venner gennem Israelsmissionen, så det var med angst og bæven jeg tænkte på, om de kunne være medlem hendes mands ofre

Den ældre mand kom på alderdomshjem, så jeg slap for at komme på første sal, og vi havde så godt som ingen kontakt med lejerne. De fik en lille pige, og efter en tid fik konen arbejde i Avedørelejreren. Hun begyndte også at holde møder for skolepiger. Vi kunne høre, hvordan de sang, og når de

gik, sagde de i kor: ”Heil Hitler.” Efterhånden viste det sig, at hun var blevet lidt for glad for office-rerne i Avedøre, så hun rejste fra manden og den lille pige, og de blev skilt. Hendes mand og datte-ren boede endnu på 1ste sal, da far solgte huset i 1944.

Inden hun flyttede, blev hun årsag til en ordentlig oversvømmelse. I hendes køkken var en luge ind til en skunk. Her løb vandrørene, som var isolerede. Far havde ekstra isoleret rørene og hele skunken med aviser og andet på grund af den hårde vinter. Hele den ekstra isolering havde den unge kone pillet ud og sat sin spand med snav-sede bleer derind. En eftermiddag da min søster, bror og jeg var ale-ne hjemme og sad inde i stuen, hørte vi mærkelige lyde ude fra entreen. Det var et skrækkeligt syn, der mødte os. Vandet kom strømmende ud under døren til et værelse, som var lejet ud til en ung pige, og hele gangen sejlede. Der var også løbet en masse vand gen-nem en lem ned i kælderen.

Jeg fik i en fart ringet til min far og mor, som var til en stor basar i Grundtvigshus. Jeg fik at vide,

hvordan jeg skulle lukke for van-det, og resten af dagen og aftenen havde vi tre børn det morsomt med at øse alt vandet væk, og hol-de os i forbindelse med far og mor pr. telefon.

Far var uddannet slagter og slagte-de allerede før krigen grise for Langstedgård. En sådan slagtning husker jeg fra et af mine mange besøg på gården. Grisen blev un-der hvin og skrig gennet ind i va-skehuset, lagt på en bænk og stuk-ke i halsen. Jeg flygtede til den bagerste krog i en af stuerne og holdt mig for ørerne. Når skrigene forstummede, kom jeg frem og listede langsomt nærmere. Og der hang grisen i en krog i loftet med hovedet nedad, mens blodet løb fra halsen og ned i en spand, som en eller anden stod og rørte i. Hvordan denne væske blev til pøl-ser og blodbudding, er jeg ikke helt klar over, men jeg ved, at det var en tilbagevendende ret hjem-me, og at jeg ikke havde noget imod at spise den med sirup og æblemos til.

Under krigen havde mange famili-er en gris gående i baghaven, og det rygtedes snart, at far kunne

slagte den. Sidst på året havde far umådeligt travlt. Han var som re-gel to dage hvert sted. På anden-dagen blev der nemlig lavet pølser og saltet kød ned, og far havde al-tid noget med hjem, så kød mang-lede vi næsten aldrig.

Mine forældres venner, som vi kaldte onkel Niels og tante Ebba boede i missionshuset på Hvidov-revej (nu Broholmskirken.) Onkel Niels havde bure med kaniner i baghaven, så af og til stod den på kaninsteg, også hjemme hos os.

Vores have blev lagt om, så der næsten udelukkende dyrkedes grønsager, ja og så var der natur-ligvis frugttræer og buske. Efter-hånden som frugten modnedes og grønsagerne var klar, var det mor, som fik travlt. Det meste af vores sukkerration blev brugt til syltetøj, saft og marmelade. Således har jeg aldrig brugt sukker i kaffe eller te. De fleste voksne holdt op med det under krigen, og da jeg først på det tidspunkt begyndte at drikke kaffe (erstatning,) kom det aldrig på ta-le. I det hele taget levede vi rigtig sundt. Masser af grøntsager var daglig kost. Kartoffelfrikadeller, rødbedebof eller selleribofof stod

ofte på menuen. Visse grønsager blev saltet ned, f. eks. bønner. An-dre blev henkogt, og om efteråret blev kartoflerne gravet op og gemt i den lille kælder. Her opbevarede-s også de æbler, som kunne holde sig til jul eller lidt længere.

Nogle høns og kyllinger havde vi også gående, og det var dejligt til min fødselsdag at sidde i Linde-lysthuset med familien og spise stegt kylling, persille, agurkesalat og nye kartofler. Desserten den dag var altid jordbær med fløde. Mælk og fløde hentede jeg på Spurvegården. Om vinteren var en gang hønsekødsuppe ikke at forag-te. De æg, vi ikke lige spiste, lagde mor i vandglas, og så blev de brugt til bading i vinterens løb.

Smør var på rationeringsmærker. Min mormor og morfar boede på et alderdomshjem på Sønderbou-levard i København, og de måtte aflevere alle deres mærker til hjemmet. Det var især svært for min mormor, der gerne ville have lidt ekstra smør på brødet og en klat i sin havregrød. Derfor fik hun af og til en lille krukke af vores ra-tion, og så rørte mor resten op med et fluidum, hun købte på fla-

ske. Det drøjede også, at vi ikke fik smør under en leverpostej eller marmelademad.

Mormor havde astma, og derfor skaffede far hende en gang imellem et glas honning fra en af de gårde, han kom på. Mormor drak varm mælk med honning i, når hun havde hoste. Vi børn måtte aldrig smage, for det var meget svært at få fat i.

Fisk fik vi en gang om ugen, mest kogt torsk eller stegt sild, som mor købte ved en fiskemand, der kørte rundt med hest og vogn. Et par gange kom far hjem med en stor pakke ål. Dem havde han fanget på skinnerne på Hovedbanegården. De var faldet ud fra en kasse på et godstog.

En ting som sæbe, både til storvask, rengøring, bad og håndvask var det svært at få nok af. Hånd-sæbe gik fra 80 % til 40 %. Min mor gemte alle sæberester, hånd-sæben blev revet på råkostjern, og det hele blev kogt sammen med en smule vand. Når det stivnede til en stor blød masse kunne det genbruges til for eks. klatvask og rengøring. Jeg vaskede hår i det og skyllede bagefter med eddike.

Om sommeren cyklede vi til Neptun badeanstalt. Det var en hel-dagstur ad Hvidovrevej, Brostykkevej, forbi Avedørelejren og ud ad Køgevejen. Vi var gerne flere kammerater af sted med madpakker og saftvand, og vi havde dejlige dage på stranden.

En mand af mine forældres bekendtskab var begyndt at opkøbe hækede og strikkede sengetæpper. Dem sad min mor, søster og jeg og trævlede op i de lange vinteraftener, så garnet kunne genbruges. Vi fik lidt penge for det, når mor afleverede garnnøglerne.

En af de strenge vintre var jeg med hele familien på besøg hos min farfar og farmor i Nyborg. I Storebælt var der en hel del is, og vi havde en isbryder foran færgen. Vi kom kun langsomt frem, og jeg var rigtig godt bange. "Tænk hvis vi sank." Men det var alligevel spændende at se, hvordan isen lagde sig tæt om skibet og i store flager langt ud, så vi kun så meget lidt vand.

I Nyborg husker jeg, at vi alle sammen var på en lang kanetur med fakler. Vi var både i Nyborg og ude på landet, og fik forevist steder,

hvor slægten havde boet. Det var nok denne tur, som først gav mig interessen for slægtsforskning.

Sommeren efter var min søster og jeg på ferie i Nyborg hos farbror Oluf og tante Marie, som boede i en villa lige ned til vandet. Vi kunne se, når færgerne sejlede ind og ud ad havnen. Min tantes bror onkel Ras havde en motorbåd liggende ved kajen lige neden for haven. Han kunne ikke sejle med den under krigen, men vi børn måtte godt lege i den, og vi sad tit og gyngede og drømte, at vi sejlede på de store have. Onkel Ras havde været Kap-tajn, og han gik hver dag tur på havnen. En dag var jeg med ham til stabelafløbning, og det var ham, der gav båden navn. Onkel Ras og tante Dis boede i øvrigt i en lejlighed på Maglekildevej i København. Den blev helt ødelagt, da Shellhuset blev bombet.

Vi besøgte også flødegården, hvor tante Thea boede. Hun var meget gammel og meget tunghør. Vi skulle råbe til hende gennem en stor tragte. Da vi var der, var benzinbeholderne i nærheden blevet bombet, og tante Thea spurgte min onkel, om han troede, hun

havde fået rotter, for det havde puslet noget om natten.

I 1942 fik jeg plads på Hvidovre bibliotek som bogopsætter. Jeg skulle være der hver anden eftermiddag og aften. Det var Jessen, som var overbibliotekar, men jeg havde mest at gøre med frk. Eva Raae Jacobsen. Senere da jeg var rejst blev Jessen fængslet for bedrageri, og Eva Raae blev gift Schultz, og overbibliotekar. Hun blev også frihedskæmper i Hvidovre-kompagniet.

Når jeg fik fri, fulgtes jeg tit hjem med en kammerat, som havde byttet bøger. En aften fulgtes jeg med Ingrid, som trak sin cykel. Jeg var gående. To tyskere kom imod os, og Ingrid råbte et eller andet skældsord efter dem. De begyndte at komme efter os, og Ingrid stak af på cyklen. Jeg løb efter hende, og tyskerne efter mig. Jeg drejede ned ad Vestkærsalle og råbte på Ingrid, men hun var snart væk. Den ene tysker fangede mig op mod et stakit. Jeg gjorde modstand, men han holdt godt fat. På et tidspunkt lykkedes det mig at bide ham eftertrykkeligt i hånden, og han slap forskrækket. Så spur-

tede jeg af sted. Begge to løb lidt efter mig men opgav så. Da Ingrid noget efter kom og undskyldte, var jeg lige ved at smække døren i, men vi blev dog gode venner igen.

Tyskerne marcherede tit på Hvidovrevej på vej til Avedørelejren. I skolen havde vi frk. Holm, og hun forsømte ingen lejlighed til at fortælle os, hvad det var at være dansk. Vi kunne høre tyskernes marchsang før de nåede skolen, og så sagde frk. Holm: ”Vi holder en pause og får lidt frisk luft. Luk vinduerne op, og lad os synge en af vore dejlige danske sange.” Så skrålede vi alle af fuld hals, og prøvede at overdøve de marcherende soldater.

Først i april overtog tyskerne hele Grundtvigshus, og onkel Anker og tante Anna flyttede til Maglekær ved Køge, hvor ”Kirkelig Samfund” havde en tidligere bondegård, som skulle bruges til lejr for børn og unge. Den bestyrede min onkel.

Jeg husker, at jeg besøgte dem sammen med en veninde, der boede i Roskilde. Vi cyklede ad Roskilde-Køge landevej. Nu var cykeldæk ikke til at spøge med, så få km. fra Maglekær måtte vi give op

og gå resten af vejen.

Vi havde et par dejlige dage, og det var meningen vi derefter skulle cykle til Hvidovre, men det blev bestemt, at vi skulle tage rutebilen, og så ville cyklerne blive sendt med en lastbil, når onkel Anker fik kørelejlighed. Da vi kom hen til stoppestedet, viste det sig desværre, at hverken Edith eller jeg havde penge nok til bussen. Vi havde hørt, at man kunne tage på stop, så vi gik lidt længere frem ad vejen, og satte os på grøftkanten. Der kom selvfølgelig ikke en bil. Der var jo i det hele taget ikke ret mange af dem.

Da der var gået en times tid, måtte vi indse, at vi nok måtte gå tilbage og bede om et lån. Men så kom min fætter gående, og vi forklarede ham sagen. Han grinede godt, men rakte os nådigt mønterne til bussen. Han lovede endda at tie stille med det derhjemme.

Den 29. august 1943 besøgte jeg mine morforældre, og skulle med toget hjem fra Hovedbanegården. Der var meget uro alle steder. Lige inden jeg kom til indgangen til Hovedbanegården måtte jeg forbi en maskingeværrede, der stod i

kyrdset Istedgade, Rewentlovsgade. Senere stod jeg sammen med en masse mennesker og så, hvordan tyskerne kørte på Vesterbrogade. En dame var blevet spiddet foran på en motorcykel, og hun sad og hamrede sin paraply mod hjelmen på tyskeren, der kørte. Nede på perronen var der stuvede fyldt med mennesker, og når der ikke kunne komme flere ind ad dørene, blev de løftet op og ind gennem vinduerne i togene. Det blev i øvrigt ret almindeligt i den kommende tid, og jeg har selv prøvet det efter en luftalarm, hvor jeg skulle i skole.

Nu blev der indført spærretid, d.v.s. det var forbudt at færdes ude efter et bestemt klokkeslæt om aftenen. Far fik ”Ausweiss”, så han kunne komme på sit arbejde aften og nat. Han måtte ofte gå frem og tilbage ad Vigerslev Alle, da cyklen ikke kunne mere, eller også sove på Hovedbanegården. Det var efterhånden farligt at færdes ude, da tyskerne eller måske især overløberne ofte skød, før de bad om at se legitimation.

I oktober 1943 blev Ruth konfirmeret. Hun arvede min kjole, men

fik ellers sit eget tøj, som mor havde samlet sammen eller syet om. Hun fik også en dejlig fest endda med rigtig kaffe fra mors patentflasker. Den blev dog holdt om dagen, lige efter kirketid. Gæsterne måtte jo hjem inden spærretiden.

Netop i de første dage i oktober foregik tyskernes aktion mod jøderne, og jeg husker at pastor Stigvad fra prædikestolen oplæste et hyrdebrev fra biskopperne. Det var sendt til alle landets kirker, og omhandlede deres afstandtagen til tyskernes behandling af jøderne.

Far var nødt til et sælge huset i 1944, da han ellers ikke kunne passe sit arbejde på Hovedbanegården. Vi kom til at bo i Bustrupgade nr. 12, og her oplevede jeg mange begivenheder i den sidste del af krigen. Således kom jeg en eftermiddag fra toget på Enghave station og skræede over Sønderboulevard. Foran mig gik to tyske officerer. På vejen kom et par unge mennesker cyklende og pludselig lød der skud. De to tyskere faldt om, og jeg og et par andre mennesker stod stille. Jeg var helt stivnet, men et øjeblik efter skyndte jeg mig videre. Dagen efter skød

tyskerne en hel familie, som kom ud fra en opgang i nærheden.

En anden dag skulle jeg sammen med min mor besøge min mormor i nærheden af Halmtorvet. Da stod der på et hjørne to tyskere med et maskingevær. De viste os, at vi hurtigt skulle gå videre, men vi nåede at se, at der lå en mand på fortovet. Den slags skete efterhånden ofte i København.

Generalstrejken og besøg på Maglekær

Da jeg havde taget realeksamen, fik jeg plads i en børnehave i Valby. Vi var på sommerlejr med børnene i nærheden af Fakse. Ruth var også med som medhjælper. Da det blev klart, at Hvidstensgruppen var blevet henrettet blev der generalstrejke i København. Danskerne gik hjem fra arbejde. De ødelagde og plyndrede tyskvenlige forretninger, tændte bål i gaderne og byggede barrikader. Uden for forretningerne var der lange køer, inden de lukkede.

Da min far skulle hjem fra arbejde og kom fra hovedbanen ud i Istedgade var her det rene kaos. En ung mand kom løbende mod far, og stak ham en skinke i favnen med

ordene: "Værsgo', du ser ud til at trænge til den." Det gjorde min far nu netop ikke, da han altid har været godt i stand.

Efter et par dage erklærede tyskerne København i militær undtagelsestilstand og bl.a. blev vand og gas forsyningen afbrudt. Inden spærringen blev total forlod tusinder af Københavnerne byen. Nede ved Fakse stod Ruth og jeg og så, hvordan de kom travende ud ad landevejen med barnevogne, cykler og anden oppakning.

Ved gårdene stod bønderkonerne og serverede forskellige drikkevarer, mest saftvand men også frugtgrød med mælk. Bønderne vi snakkede med syntes ellers, at de tovlige Københavnerne bare kunne lade være med at gøre modstand mod tyskerne, for så gik det meget nemmere.

Far og mor besluttede at de og min lillebror ville prøve at komme med et tog mod Køge. Helt utroligt lykkedes det dem på Enghave Station at blive proppet på et tog, som bumlede dernedad. Ved de forskellige stationer undervejs stod lotterne og delte mad ud til børnene. Min lille familie nåede til Ll.

Skensved, men så måtte de også gå resten af vejen, så de var godt udmattede, da de nåede Maglekær. Her blev de nogle dage og nød livet, inden de igen kunne komme hjem.

I efteråret 1944 var jeg også på et besøg på Maglekær. Her forstod jeg, at der var andre besøgende. Det var et par unge mænd, som man kun så, når der var udsendelse fra B.B.C. De var især meget interesserede i de hilsener, der blev sendt efter nyhederne. Ganske få bemærkninger blev udvekslet, og så forsvandt de igen lige så stille, som de var kommet. I hvilke værelser de boede ved jeg ikke, men de må have fået maden bragt over, for de spiste ikke sammen med os.

En aften sagde min fætter, at nu skulle vi have æggesnaps. Friske æg havde min tante fra hønsene, og da min kusine og fætter havde sukkersyge, havde de bevilling på 96 % ren sprit. Det fik vi nogle dråber af. Lidt sukker tiggede vi hos min tante. Så blev de to unge mænd hentet, så de også kunne få en snaps. Det var jo en sjælden delikatesse under krigen. Mens vi

rigtig hyggede os, opdagede jeg, hvorfor især den ene unge mand ikke sagde noget. Han var englænder.

Da Egon blev taget

I foråret 1944 tog det første hold elever realeksamen på Kettevejen skole. Jeg var blandt de nye realister, men min eksamen var bestemt ikke noget at råbe hurra for. Der var så meget andet, som optog mig, og desuden havde vi ikke fra starten fået bøger til alle fag. De var åbenbart svære at skaffe i slutningen af krigen, og skolen havde dem jo ikke i forvejen.

Men eksamen fik vi da alle sammen, og i september ville vi så holde en stor fest på skolen, som afslutning på vores skoletid. Så begyndte jeg at spekulere på, hvad jeg dog skulle have på den dag. Det var næsten umuligt at få fat i noget ordentligt i butikkerne, og jeg havde kun mit tøj fra konfirmationen, som muligvis kunne laves om til mig. Men så dukkede min smarte kusine op og tilbød, at jeg kunne låne en kjole af hende, og glad var jeg. Tove var blevet gift med Egon et par år før, og boede med sin mand og lille søn på hjør-

net af Istedgade og Gasværksvej.

Den 1. september ringede jeg på døren hos Tove. Lidt forbavset blev jeg, da en mand, jeg ikke kendte lukkede op. Jeg fortalte, hvem jeg var, og hvad jeg skulle, og han sagde, at jeg skulle komme ind. Da jeg så, at der sad flere i stuen, blandt andet This, som var en af Egons venner, ville jeg gå igen, men det måtte jeg ikke. Jeg var klar over, at Toves mand var med i modstandsbevægelsen og troede først, jeg var dumpet ned midt i et møde, men nej, det gik hurtigt op for mig, at de andre, der sad der, var tyskere.

Min kusine kom frem fra sove-kammeret, hvor hun havde lagt sønnen til at sove. Hun så meget bleg og elendig ud. Jeg fik lov at gå ud i køkkenet og prøve kjolen, men vi kunne ikke tale sammen, for den danske tolk stod vagt ved døren. Bagefter blev jeg bedt om at tage plads i stuen, og Tove satte sig på kakkeltbordet.

Vi snakkede lidt sammen, og da klokken var 17.30, bad Tove om lov til at gå ud og handle, og der blev sagt, at vi snart ville få fri. Så bad danskeren om at se mit legiti-

mationskort, og vi fik besked på, at tyskerne ville stille os nogle spørgsmål. Den ene tog sin store revolver frem og pegede på os. Danskeren sagde, at vi kunne nok se, det var alvorligt, så vi måtte svare ærligt. Vi blev spurgt, om vi kunne tysk, og da Tove sagde nej, gjorde jeg det også.

Så stillede de nogle spørgsmål til mig, som danskeren oversatte. Da jeg kunne noget tysk, fik jeg lidt tid til at tænke mig om. Heldigvis vidste jeg ikke noget om Egons og Toves liv og færd, så jeg kunne svare helt uvidende på de fleste spørgsmål. Efter forhøret gik danskeren, og vi var alene med tyskerne. This fik lov at tale med os, og han fortalte, at han skulle med på Shellhuset. Lidt efter kom danskeren tilbage med endnu to tyskere, og de gik alle med This imellem sig ned og kørte væk i en ventende bil. Nu fik Tove vældig travlt. Hun forklarede, at hun havde været hos frisør og var kommet hjem kl. 14, hvor mændene havde siddet der. Da hun spurgte, hvem de var, svarede de: ”Det tyske hjælpepolit”. De havde rodet hele lejligheden igennem.

I en fart hev Tove John op af sengen, og vi løb ad køkkentrappen, hen over loftet og ind i den næste opgang, hvor Egons forældre boede. Tove satte dem ind i sagen, og så løb hun tilbage for at tilintetgøre nogle papirer, som tyskerne ikke havde fundet. Dem fik hun skyllet ud i toilettet. Mens hun stod derude, hørte hun tyskerne, og hun kom hurtigt ud ad bagdøren, og tilbage til os.

Svigerfaderen havde sat vagt forskellige steder, for at passe på, at Egon ikke kom hjem og gik op i lejligheden. Vi havde fra vinduet set, at der stod to mænd på Istedgade og holdt øje med lejligheden. Vi så også, at bilen kom tilbage med This og tyskerne. Noget efter kørte tyskerne igen.

Ved 19.30 tiden kunne jeg komme hjem. Jeg blev vist hen over nogle lofter, og endte med at komme ud på Vesterbrogade, hvor jeg tog en bus hjem til mine meget nervøse forældre. Jeg var jo blevet en del forsinket. Det viste sig, at This havde været med en tur på Dagmarhus, men de kunne ikke finde nogen forbindelse mellem ham og modstandsbevægelsen, og

så havde de kørt ham tilbage, og sat ham af på trappen uden for Toves lejlighed. Undervejs var de standset ved en pølsevogn, og havde købt pølser og brød til ham, da han havde klaget over, at han var ved at være godt sulten. Dagen efter tog Tove og John ned til hendes forældre ved Jersie strand. Det viste sig, at Egon allerede var taget. Han var i gruppe med pastor Lænkholm i Sydhavnen, og de blev alle fanget. Egon blev sendt til Neungamme, hvorfra han i 1945 kom til Sverige med de hvide busser. Han kom ind og arbejdede i et forsikringsselskab og klarede sig fint i nogle år. I 1963 døde han af en hjernesvulst, som blev konstateret som eftervirkning fra koncentrationslejren, og Tove fik pension fra frihedsfonden.

De uinviterede gæster på Rytterskolen

Rytterskolen er et hus, som gerne byder gæster velkommen, og i Lokalhistorisk Selskab er vi gæstfri mennesker, men gennem efterhånden meget lang tid, har en del af Rytterskolens brugere haft problemer med uindbudte gæster.

Alle, der kører forbi Rytterskolen, bemærker det leben, som udfolder sig i Rytterskolens have og på pladsen vest for Rytterskolen. Her er voksne af begge køn og hunde, knallerter og cykler og først og fremmest flasker, flasker og atter flasker.

Det, som startede med enkeltes drikkeri på hjørnet ved mindstenen, har efterhånden udviklet sig til en hel subkultur, som har erobret Rytterskolens omgivelser til stor gene for husets brugere.

Selskabets bestyrelse har nu taget initiativ til at få drikkeri på området formelt forbudt, så politiet efter anmodning vil påtage sig at genne drankerne væk.

Vi ser frem til, at Rytterskolens omgivelser igen bliver smukke.

Rytterskolens dør er åben for alle, som vil bruge huset efter dets formål.

Kulturmiljørådet for Københavns Amt har nu sekretariat i Historiens Hus

Siden Lov nr. 429 af 10. juni 1997 om Regionale Faglige Kulturmiljøråd blev vedtaget, har lederen af Historiens Hus Hvidovre været formand for Kulturmiljørådet for Københavns Amt.

Rådets sekretariat har gennem årene været placeret først i Albertslund og senest på museet på Kroppedal, men i forbindelse med skift af sekretær, har rådet fået adresse i Historiens Hus.

Den nye sekretær er stud. mag. Lisbeth Hollensen, som i nogle år

har været ansat ved Historiens Hus som studentermedhjælp, hvor hun blandt andet er ansvarlig for husets omfattende hjemmeside www.historienhus.hvidovre.dk

Nogle medlemmer vil huske Lisbeth Hollensen fra arbejdet med kolonihaverne i præstemosen.

Kulturmiljørådet for Københavns Amt afslutter planmæssigt sin virksomhed ved årsskiftet som følge af strukturreformen, men erstattes muligvis af et fælleskommunalt frivilligt råd, som skal arbejde for forståelsen af, at sikring af bevaringsværdige kulturmiljøer også er i kommunernes interesse.

Bestyrelsen for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab 2006/07

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf.36492885
-mail: brund.jensen@privat.dk

Sekretær: Dan Olsen
Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf. 3678 8642
-mail: davao@tdcadsl.dk

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 36490659
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendbjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerpor-
ten 7 tlf.3649680 e-mail:
ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv
tlf. 3648 1434
-mail:dhangaard@mobilixnet.dk

2.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
-mail: larsbo@sport.dk

Revisor Jens Chr. Nielsen
Kløverprisvej 26
tlf. 3675 1386

Rev.supl. Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :

Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager,
Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :

Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher, Ej-
vind Jensen.
Poul Sverrild

PR.og hjemmesiden:

Benny Riisager, Lars Bo Henriksen, Dan
Olsen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:

Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars
Bo Henriksen

Bladredaktion :

Hans Thomsen, Per E.Hansen, Jette Ran-
dal-Lund.
Poul Sverrild

Udviklingsudvalg:

Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager.
Poul Sverrild

Lederen af Historiens Hus, Poul Sverrild
deltager i bestyrelsesmøderne og i ud-
valgsarbejder efter nærmere aftale.

Mødet med lokalhistorien kan ikke ske for tidligt, når mødet sker i trygge rammer.

”Nyt fra i Historiens Hus

Pr 1. juli er der flyttet rundt på funktionerne i Historiens Hus. For at få Kul-
turhistorisk Enhed, som Historiens Hus er en del af, til at fungere endnu
bedre, er personalet fra Cirkusmuseet nu flyttet ind i Historiens Hus.

Historiens Hus giver fortsat adgang til de lokalhistoriske samlinger, og det
er stadig arkivsekretær Birte Gerdes, som varetager læsesalen og oftest tager
imod de besøgende. Men under spidsbelastning kan det være, at det er per-
sonale, der ellers varetager Cirkusmuseet, som bemander læsesalen.

Omflytningen præger huset med flyttekasser, og det vil vare til ind i septem-
ber, før vi kan foretage sidste del af flytningen, som handler om ibrugtag-
ning af det nye magasin i Avedørelejrens badeanstalt.